

Biện pháp tổ chức hoạt động hình thành biểu tượng, tập hợp số lượng và phép đếm cho trẻ mẫu giáo 3-4 tuổi ở trường mầm non

Hoàng Thị Tú*, Lục Thị Thanh Huyền**

*Th.S.Trường Đại học Sư phạm Thái Nguyên

**SV Trường Đại học Sư phạm Thái Nguyên

Received: 16/12/2022; Accepted: 22/12/2022; Published: 28/12/2022

Abstract: The article mentions measures to organize activities of forming number symbols and counting for 3-4 year old children in preschool. Research results show that preschool children have initially noticed the number of elements of a set, recognizing common signs of a set. However, at this age, children do not have long-term general attention, get bored very quickly and forget quickly. Research results also prove that if teachers organize appropriate and oriented activities, they will improve the effectiveness of forming symbols about sets, numbers and counting in particular, forming mathematical symbols. learning in general, thereby contributing to improving the efficiency of the child care and education process in preschool.

Keywords: Preschool children, organizing activities, math, symbols.

1. Đặt vấn đề

Việc hình thành biểu tượng toán học nói chung và hình thành biểu tượng tập hợp, số lượng và phép đếm cho trẻ mầm non (MN) nói riêng có vai trò quan trọng trong phát triển trí tuệ cho trẻ và chuẩn bị nền tảng kiến thức vững chắc để trẻ bước vào lớp một. Quá trình đó tạo nền móng cho sự phát triển tư duy, khả năng nhận biết của trẻ, khả năng ghi nhớ có chủ định, góp phần vào sự phát triển toàn diện của trẻ và chuẩn bị cho trẻ với lứa tuổi lớn hơn và đến trường phổ thông với những biểu tượng toán sơ đẳng với những kiến thức giúp trẻ phân biệt, nắm được dấu hiệu đặc trưng của tập hợp, số lượng và phép đếm, nắm được kỹ năng (KN) so sánh số lượng về các nhóm đối tượng.

Đặc điểm cơ bản của HĐ “Hình thành biểu tượng Toán học cho trẻ mầm non” là thông qua việc tổ chức HĐ dưới hình thức vui chơi để lĩnh hội, rèn luyện những kiến thức, KN cần thiết; qua đó phát huy được tính tích cực, chủ động, sáng tạo cho trẻ MN. Để đảm bảo trẻ có thể lĩnh hội biểu tượng đầy đủ, chính xác các kiến thức môn Toán học thì việc xây dựng HĐ theo hướng tích hợp liên môn trong dạy trẻ làm quen với Toán sẽ khiến cho tiết học trở nên sinh động, hấp dẫn hơn với trẻ MN nói chung, trẻ 3 - 4 tuổi nói riêng, giúp cho các biểu tượng Toán học được hình thành ở trẻ một cách tự nhiên và phong phú hơn. Do đó, xây dựng HĐ theo hướng tích hợp liên môn hợp là một nhiệm vụ cần thiết trong quá trình dạy trẻ MN

làm quen với Toán học nói chung, biểu tượng số và phép đếm nói riêng.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Vai trò của biểu tượng về tập hợp, số lượng và phép đếm đối với trẻ mẫu giáo 3-4 tuổi ở trường MN

Trong quá trình chăm sóc và giáo dục trẻ MN, việc hình thành những biểu tượng Toán học cho trẻ nói chung, biểu tượng tập hợp, số lượng và phép đếm nói riêng đóng vai trò quan trọng. Thông qua HĐ dạy trẻ làm quen với biểu tượng tập hợp, số lượng và phép đếm sẽ hình thành phát triển năng lực trí tuệ, như cảm giác tư duy, ngôn ngữ, đồng thời bồi dưỡng và phát triển khả năng chú ý, ghi nhớ, tưởng tượng. Với trẻ lứa tuổi mẫu giáo 3-4 tuổi, chơi là HĐ chủ đạo, HĐ độc lập, tự do, tự nguyện của trẻ, thiếu biểu tượng về số và phép đếm trẻ sẽ gặp khó khăn trong quá trình chơi, ví dụ như, không nhận biết được dấu hiệu chung của một nhóm đối tượng, không đếm được các bạn trong nhóm chơi của mình, không đếm được số lượng các kết quả đúng, Nắm vững biểu tượng về tập hợp, số lượng và phép đếm, trẻ sẽ giải quyết nhiệm vụ học tập dưới hình thức chơi nhẹ nhàng, thoải mái giúp trẻ dễ dàng vượt qua những khó khăn trở ngại nhất định. Trẻ tiếp nhận nhiệm vụ học tập biểu tượng về số và phép đếm như là nhiệm vụ chơi với các con số. Trò chơi học tập được coi là phương tiện, là con đường thuận lợi hình thành những biểu tượng về số và phép đếm cho trẻ MN bởi chất vui chơi học tập độc đáo của nó. Nhờ có biểu tượng về tập hợp, số lượng

và phép đếm, trẻ có thể dễ dàng nắm được các biểu tượng toán khác như biểu tượng về hình dạng, kích thước, định hướng không gian và thời gian cũng như các HĐ học tập khác...

2.2. Hình thành biểu tượng số và phép đếm cho trẻ mẫu giáo 3-4 tuổi ở trường mầm non

Biểu tượng số và phép đếm cần hình thành cho trẻ mẫu giáo 3- 4 tuổi bao gồm các nội dung được phân phối từ đơn giản đến phức tạp. Đầu tiên GV dạy trẻ nhận biết các nhóm có số lượng một và nhiều, tạo nhóm theo dấu hiệu cho trước như dấu hiệu về màu sắc, hình dạng, chủng loại hay công dụng, biện pháp thiết lập tương ứng 1 - 1 giữa các phần tử của hai tập hợp để từ đó nhận ra sự khác biệt về số lượng giữa hai nhóm đối tượng. GV dạy trẻ biết cách sắp xếp theo qui tắc như quy tắc 1 - 1, quy tắc 2 - 1, ... và nhận biết nhanh qui luật của dãy. Tiếp theo GV dạy trẻ phép đếm số lượng và hình thành biểu tượng khái quát về con số cho trẻ thông qua các bước lập số trong phạm vi 5. Dạy trẻ so sánh, thêm bớt và nắm được mối quan hệ qua lại giữa các số liên kế thuộc dãy số tự nhiên. Cụ thể, trẻ đếm và nhận biết được số lượng các nhóm đồ vật, các âm thanh, các chuyển động bằng các giác quan khác nhau như: thị giác, thính giác, xúc giác... nhằm phân biệt, so sánh và xác định số lượng của các nhóm đồ vật có số lượng phần tử trong phạm vi 5. Trẻ đếm theo khả năng và nhận biết các số chỉ số lượng và các số thứ tự từ 1 đến 5. Dạy trẻ so sánh số lượng của hai nhóm đối tượng bằng cách xếp tương ứng 1 - 1. Cuối cùng là dạy trẻ tách gộp các nhóm đối tượng có số lượng trong phạm vi 5, trẻ biết gộp hai nhóm đối tượng và đếm, tách một nhóm có số lượng trong phạm vi 5 thành hai nhóm và đếm từ đó nắm được thành phần con số từ hai con số nhỏ hơn.

2.3. Biện pháp nâng cao chất lượng HĐ hình thành biểu tượng tập hợp, số lượng và phép đếm cho trẻ mẫu giáo 3-4 tuổi ở trường MN.

Biện pháp 1: Nâng cao CSVC của trường MN

Bồi dưỡng GV về cách sử dụng máy chiếu, soạn giảng trên giáo án điện tử nhằm kích thích khả năng tư duy cũng như gây hứng thú nhiều hơn với trẻ MN. Cần thực hiện nâng cao CSVC của nhà trường nhờ công tác xã hội hóa từ phụ huynh và nhà trường. Bổ sung các phòng học, nước sinh hoạt, các trang thiết bị như máy chiếu, tivi, đồ dùng đồ chơi tại các lớp học.

Biện pháp 2: Phát triển khả năng sử dụng ngôn ngữ cho trẻ mẫu giáo 3-4 tuổi trong HĐ hình thành biểu tượng tập hợp, số lượng và phép đếm

Bồi dưỡng kiến thức cho GV về tâm - sinh lý của trẻ 3-4 tuổi, khả năng nhận thức và ngôn ngữ của trẻ

3-4 tuổi, để GV hiểu được tầm quan trọng của việc nâng cao vốn từ đối với trẻ nhất là vốn từ ngữ toán học, trong công tác GD tổ chức HĐ hình thành biểu tượng tập hợp, số lượng và phép đếm cho trẻ mẫu giáo 3-4 tuổi ở trường MN. Tổ chức cho GV tìm hiểu về nội dung tổ chức HĐ hình thành biểu tượng tập hợp, số lượng và phép đếm cho trẻ mẫu giáo 3-4 tuổi ở trường MN. Tổ chức các HĐ rèn luyện khả năng PTNN toán học cho trẻ MN trong hình thành biểu tượng tập hợp, số lượng và phép đếm cho trẻ mẫu giáo 3-4 tuổi ở trường MN.

Biện pháp 3: Tích hợp văn học trong tổ chức HĐ hình thành biểu tượng tập hợp, số lượng và phép đếm cho trẻ mẫu giáo 3-4 tuổi ở trường MN

Thơ, truyện là lĩnh vực nghệ thuật ngôn từ có những yêu cầu đặc biệt đối với người sáng tác cũng như người thưởng thức. Tuy nhiên, đối với thơ, truyện dành cho lứa tuổi MN, nhất là thơ dùng trong quá trình dạy trẻ làm quen với các biểu tượng Toán học lại có những đặc trưng riêng mà ai yêu nghề, yêu trẻ, gần trẻ cũng có thể sáng tác được, không cần năng khiếu bẩm sinh. Từ kinh nghiệm thực tiễn, nhóm tác giả đề xuất một số gợi ý giúp GV mầm non có thể phát huy khả năng sáng tác và sử dụng thơ trong dạy học toán cho trẻ MN như sau: Một là, tự trang bị cho mình những kiến thức cơ bản về thơ, truyện cho trẻ lứa tuổi MN như: Các thể thơ quen thuộc giàu âm thanh, nhịp điệu giúp trẻ dễ nhớ, dễ thuộc như thơ lục bát, thơ 4 chữ, thơ năm chữ; văn thơ, nhịp thơ, hình ảnh thơ...; Một số tiêu chí về nội dung và hình thức như: sự mới lạ, hồn nhiên, ngây thơ, thú vị; sự ngắn gọn, rõ ràng; giàu hình ảnh và nhạc điệu; ngôn ngữ chọn lọc, trong sáng, dễ hiểu... Hai là, cần xác định mục tiêu và lựa chọn nội dung kiến thức phù hợp, thuận lợi cho việc sáng tác hoặc sử dụng các sáng tác thơ phù hợp với nội dung của từng bài dạy cụ thể. Ba là, tiến hành lựa chọn thể thơ phù hợp, tập gieo vần, tạo nhịp; lựa chọn hình ảnh, từ ngữ... để sáng tác theo một chủ đề cụ thể. Bốn là, đưa sáng tác đó vào dạy thử nghiệm và chỉnh sửa, hoàn thiện, chia sẻ với đồng nghiệp để sử dụng phổ biến và lâu dài trong quá trình dạy học... Năm là, tiếp tục duy trì KN sáng tác và sử dụng thơ, truyện trong dạy số và phép đếm cho trẻ MN bằng cách thường xuyên quan sát, tưởng tượng, liên hệ giữa tri thức về các biểu tượng toán dành cho lứa tuổi MN; trau rèn ngôn ngữ, cách diễn đạt và đặc biệt là bồi dưỡng tình yêu nghề, yêu trẻ để có thể “có lửa” đam mê phát huy được khả năng sáng tác tiềm tàng trong mỗi tấm lòng người truyền lửa. Dạy trẻ làm quen với các biểu tượng tập hợp, số lượng

và phép đếm qua thơ, bằng thơ, truyện không chỉ là công việc thực hiện trong một buổi mà thường diễn ra trong cả tuần, cả tháng hoặc lâu hơn nữa.

Biện pháp 4: Tích hợp âm nhạc (AN) trong tổ chức HĐ hình thành biểu tượng tập hợp, số lượng và phép đếm cho trẻ mẫu giáo 3-4 tuổi ở trường MN

Đối với HĐ hình thành biểu tượng tập hợp, số và phép đếm, AN là một phương tiện hỗ trợ tích cực cho GV trong việc tập trung sự chú ý của trẻ MN, cụ thể hóa biểu tượng, kích thích sự hứng thú, tích cực tham gia HĐ, giúp trẻ dễ nhận biết biểu tượng và dễ nhớ nội dung bài học, dễ dàng hơn khi vận dụng biểu tượng. Nghiên cứu cho thấy, những trẻ được nghe nhạc, khả năng làm quen với các biểu tượng toán cũng dễ dàng hơn, ví vậy sử dụng AN trong HĐ hình thành biểu tượng về tập hợp, số và phép đếm cho trẻ 3 - 4 tuổi là rất cần thiết. AN là một trong những loại hình nghệ thuật nhằm phát triển năng lực cảm xúc, tưởng tượng, sáng tạo, sự tập trung chú ý, khả năng diễn tả hứng thú của trẻ. Nội dung của nhiều bài hát có thể giúp trẻ khắc sâu thêm biểu tượng về tập hợp, số và phép đếm. Ví dụ, khi dạy về số và phép đếm trẻ sẽ được hát bài hát “Tập đếm”, trẻ sẽ hình dung được cụ thể về số lượng của các đối tượng và các con số để biểu thị cho số lượng các đối tượng xuất hiện trong bài hát. AN có thể duy trì sự hứng thú của trẻ xuyên suốt HĐ, giúp trẻ giảm căng thẳng mệt mỏi và vì vậy AN là phương tiện dạy học hữu hiệu, giúp trẻ hình thành được các biểu tượng toán học nói chung và biểu tượng về tập hợp số và phép đếm nói riêng.

Biện pháp 5: Sử dụng HĐ xếp dán, tô màu trong dạy trẻ làm quen với biểu tượng tập hợp, số và phép đếm

Chủ đề trong các HĐ tạo hình của 3-4 tuổi rất phong phú và đa dạng, ngoài các HĐ vẽ (tô màu), HĐ về nặn thì HĐ xếp dán (thủ công) có đóng góp không nhỏ về phát triển năng lực sáng tạo của trẻ. Trong HĐ xếp dán, GV có thể xây dựng các chủ đề thích hợp để trẻ được vận dụng nhiều hơn biểu tượng về tập hợp, số lượng và phép đếm như tô màu 3 hình tròn, 4 hình tam giác, 5 hình vuông, 5 hình chữ nhật; hay xé dán 5 bông hoa, 2 cái lá, ...

Chủ đề động vật: Để có năng lực sáng tạo và giao tiếp hợp tác thì GV có thể tổ chức cho trẻ HĐ nói các nhóm với số chấm tròn tương ứng: nhóm động vật có cánh (chuồn chuồn, bướm bướm...), nhóm động vật trên cạn (lợn, gà,...) hay nhóm động vật dưới nước (cá, tôm,...) được xếp dán từ trước. Trong HĐ này, GV có thể gợi ý các cách nối sao cho đúng và đẹp nhất. Từ

đó, những kiến thức về tập hợp, số và phép đếm được luyện tập củng cố một cách sâu sắc hơn ở trẻ mẫu giáo 3 - 4 tuổi.

Chủ đề phương tiện giao thông: Thông qua chủ đề này, GV có thể sử dụng số lượng các hình cơ bản như hình vuông, hình tròn, hình tam giác và hình chữ nhật để hướng dẫn trẻ sáng tạo xếp dán về các phương tiện giao thông đường bộ (ô tô tải, ô tô khách, xe lửa...), các phương tiện giao thông đường thủy (tàu, thuyền, vv...) hay phương tiện hàng không (máy bay). Ví dụ, để xếp được một cái ô tô tải cần 2 hình tròn, 1 hình vuông và 1 hình chữ nhật để xếp được một đoàn tàu cần 5 hình vuông 1 hình chữ nhật và 5 hình tròn, ...

Với chủ đề thực vật, GV có thể cho trẻ tô màu các bông hoa, quả, hạt, là cây... có số lượng trong phạm vi 5, ví dụ 5 bông hoa màu đỏ, 3 bông hoa màu vàng; hay bông hoa mà đỏ có 5 cánh hoa còn bông hoa vàng có 4 cánh...

3. Kết luận

Biện pháp nâng cao chất lượng HĐ hình thành biểu tượng tập hợp, số lượng và phép đếm cho trẻ mẫu giáo 3-4 tuổi nhằm phát huy tính tích cực chủ động sáng tạo cho trẻ mẫu giáo ở MN không chỉ góp phần giúp trẻ 3 - 4 tuổi ở trường MN nắm vững các biểu tượng toán học sơ đẳng, mà còn giúp GV mầm non phát huy được khả năng sáng tạo của mình trong quá trình chăm sóc và giáo dục trẻ MN, từ đó điều chỉnh các HĐ dạy học phù hợp nhằm đảm bảo sự tiến bộ của từng trẻ trong lớp mình phụ trách. Các biện pháp trong HĐ hình thành biểu tượng toán học nói chung, biểu tượng tập hợp, số lượng và phép đếm cho trẻ mẫu giáo 3-4 tuổi ở trường MN nói riêng là phương pháp hữu hiệu góp phần đổi mới và nâng cao chất lượng GD trong các nhà trường MN hiện nay

Tài liệu tham khảo

1. Bộ Giáo dục & Đào tạo (2021), *Chương trình GDMN, ban hành kèm theo Văn bản hợp nhất số 01/VBHN-Bộ GD&ĐT ngày 13 tháng 4 năm 2021*. Hà Nội.
2. Đỗ Thị Minh Liên (2011), *Giáo trình Phương pháp cho trẻ mầm non làm quen với toán*, NXB GDVN. Hà Nội
3. Đào Thanh Âm (2004), *“Giáo dục học mầm non”*, NXBĐHSP Hà Nội
4. TS. Bùi Hạnh Lâm, ThS. Hoàng Thị Tú, ThS. Phạm Thị Hoài Thu (2022), *Giáo trình Hình thành biểu tượng toán học cho trẻ mầm non*.